

Kardos Dóra: Tisztesség és etika a büntetőeljárásban – a tisztességes eljárás és részjogosítványai

kre-dit.hu/tanulmanyok/kardos-dora-tisztesség-es-etika-a-buntetoeljarasban-a-tisztessesges-eljaras-es-reszjogositvanyai/

2018. május 16.

1. Bevezetés

A tisztesség és etika az egész büntetőeljárást áthatja. A magyar értelmező szótárban a fogalmak meghatározása az alábbi: A tisztesség az a tulajdonság vagy tény, hogy egy személy saját döntéséből kitartóan becsületes vagy őszinte, a jó és rossz megkülönböztetése az egyén saját lelkiismerete alapján, ellentétben a közösségi erkölcsök és a szabályok követelményeivel. Az etika általános jelentése ésszerű, a józan ész alapján meghozott optimális, az adott lehetőségek közül a legjobbnak ítélt megoldás, helyes döntés. Ezen meghatározások érvényesek a büntetőeljárásban is. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga, valamint e körben az Alkotmánybíróság határozatai alapján rögzített alkotmányos szempontok figyelembe vételével ehelyütt a tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványával, az ésszerű időn belüli elbíráláshoz való jog érvényesülésének vizsgálatával foglalkozom. Két olyan eset kívánok elemezni, mely ezen részjogosítvánnyal, ezen belül pedig a tisztességes eljárással és az etikával is szorosan összefügg.

Napjainkra a jelentősen átalakult társadalmi viszonyok,¹ – elsősorban az Európai Unió tagállamai közötti szabad mozgás, és az egyre növekvő tendenciát mutató, más tagállamban történő munkavállalás – a büntetőeljárások lefolytatását nagymértékben befolyásolják, hiszen a nyomozati szakasztól kezdve jelentősen megnehezítik a jogbiztonság egyik alapvető pillérének az ésszerű határidőn belüli elbírálásnak való megfelelést. A határon átnyúló bűnözés és a több tagállamban egyidejűleg folyó

büntetőeljárások kérdésköre kapcsán az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) és az Alkotmánybíróság gyakorlata tükrében egyre gyakrabban merül fel problémaként, hogy a terhelt eljárásban történő személyes részvétele, azaz a közvetlenség elve miként biztosítható.

A terhelt ellen párhuzamosan, több tagállamban folyó büntetőeljárás kapcsán felmerül az időszerűség és közvetlenség elvének egyidejű biztosítása, így a hazai és uniós normák áttekintése, ismerete. Ennek kapcsán kiemelt cél az eljárások indokolatlan elhúzódsának megakadályozása, valamint, hogy ezen ügyek is a jogbiztonságnak megfelelően, ésszerű határidőn belül, lehetőség szerint költséghatékonyan fejeződjenek be. Mindehhez elengedhetetlenül szükséges a hazai eljárási szabályok mellett az uniós szabályozás, különösen a két- és többoldalú bűnügyi jogsegély egyezmények, szerződések ismerete. A fokozatosság elvének és az alapjogok tiszteletben tartása követelményének szem előtt tartásával a tisztességes eljárás fontosságát és szerepét igyekszem hangsúlyozni.

2. A tisztességes eljáráshoz való jog és részjogosítványai

Magyarország Alaptörvénye² XXVIII. cikk(1) bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. Az Alaptörvény összhangban áll Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről³ szóló 1993. évi XXXI. törvény 6. cikkével, mely a tisztességes tárgyaláshoz való jog kapcsán elvi éllel rögzíti, hogy mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Szükséges felhívni a figyelmet az egyezményben foglalt további garanciálisan rögzített elvre, mely minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek azon jogát emeli ki, hogy személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet.

Mind az Alaptörvény, mind az egyezmény egymással összhangban álló meghatározása szolgál kiindulási alapul az Alkotmánybíróság 2/2017. (II. 10.) AB határozatához. Az AB határozat szerint a bíróságoknak a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 258. § (3) bekezdés e) pontjának alkalmazása során az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy amennyiben a bíróság a terhelttel szemben alkalmazott büntetőjogi jogkövetkezményt az eljárás elhúzódsa miatt enyhíti, akkor határozatának indokolása rögzítse az eljárás elhúzódsának a tényét, valamint azzal összefüggésben a büntetés enyhítését és az enyhítés mértékét. Az Alkotmánybíróság saját korábbi gyakorlata és az EJEB-nek esetjoga alapján annak megítéléséhez, hogy a támadott bírósági eljárás az ésszerű határidőn belüli elbíráláshoz való joggal összhangban áll-e, a következő alkotmányos szempontokat rögzíti. Kimondja, hogy az ésszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog egyik részjogosítványa. Ennek következtében ezen részjogosítvány vizsgálatakor

egyszerre kell áttekinteni a bírósági eljárás egészét és egyes részelemeit annak érdekében, hogy az eljáró bíróságnak a vád ésszerű határidőn belüli elbírálására irányuló törekvése megállapítható legyen. Így tehát leszögezi, ha a bírósági eljárás cselekményeiből, magából a per történetéből arra lehet következtetni, hogy a bíróság nem tartotta szem előtt az ésszerű határidőn belüli elbírálás alaptörvényi követelményét, akkor az adott büntetőeljárás elhúzódása az eljárás időtartamától függetlenül megállapítható. Ezért tehát nem a büntetőeljárás időtartama, hanem az eljáró bíróságok azon erőfeszítése a mérvadó, amely a vádról a tisztességes eljárás követelményrendszerének szem előtt tartása mellett történő mielőbbi döntéshozatalt célozza. Így a büntetőeljárás időtartama – a büntetőeljárásra vonatkozó törvény betartása esetén is – akkor sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, ha abban az eljáró bíróságoknak felróható indokolatlan téltlenségi időszakok tapasztalhatók és a büntetőper kirívó hosszát az ügy bonyolultsága sem indokolja. Végezetül kiemeli, hogy a bírói gyakorlat enyhítő körülményként veszi figyelembe az időmúlást és a büntetés kiszabása során értékeli. A büntetőeljárás elhúzódása azonban nem pusztán időmúlást vagy hosszú eljárást jelent, hanem felelősségi kérdés is. A határozatban foglaltak nyilvánvalóan az EJEB előtt folyó eljárások és hazánkkal szemben a bírósági eljárások elhúzódása miatti elmarasztalások okán nyilvánvaló követelmények fogalmazódnak meg, azonban álláspontom szerint a bíróságoknak ez idáig is indokolási kötelezettségük körébe tartozott az egyes súlyosító és enyhítő körülmények számba vétele és értékelése. Másrészt ahhoz, hogy az esetleges igazgatási hatáskörbe tartozó határidő mulasztások, írásba foglalási késedelmek körén túl milyen zsinórmértékkel lesz ellátva az „elbírálásra törekvés hiánya” és azt ki állapítja meg, további alkotmányos aggályokat vet fel, mely szintén a tisztességes eljárás jogához tartozik.

Dr. Salamon László⁴ alkotmánybíró a határozathoz fűzött különvéleményében megfogalmazza, amennyiben a bíróságnak rögzítenie kell az enyhítés mértékét, amellyel a kiszabott büntetést vagy az intézkedést enyhítette, kérdésként merül fel, hogy ilyen levezetés előírása mennyiben egyeztethető össze a bírói indokolás szabadságával. Mivel a nemrég megjelent határozatot jelen tanulmány tárgyához kapcsolódónak ítélem, arra kívántam rávilágítani, hogy az időszerűség tartalommal történő kitöltése és annak garanciái a bíróságokra nézve még a hazai gyakorlatban sem egységes. A közvetlenség elve a terhelt személyes megjelenésének garanciája, a büntetőeljárás közvetlenségének főszabályként történő „sérthetlensége”, mely szintén a tisztességes eljáráshoz való jog része, ahogy az az alábbiakban részletesen kerül kifejtésre.

3. A külföldön, fogvatartásban lévő terhelt büntetőügye

A bevezetőben megfogalmazott jogelvek mentén a büntetőeljárás tárgyalási szakában, annak előkészítése során szembesült a bíróság azzal a problémával, hogy a vádiratból kitűnően az osztrák tagállamban az ott folyó büntetőeljárásban a hazai nyomozás megindulását követően azonos módszerrel elkövetett vagy elleni bűncselekmények miatt a terhelt előzetes letartóztatás kényszerintézkedés hatálya alatt áll, így fogvatartási helye nyilvánvalóan egy másik tagállam területén van. Az iratok tartalma szerint a vádirat benyújtása előtt a terhelttel szemben európai elfogatóparancs került kibocsátásra, mely alapján az ügyész Be. 532. §. (1) bekezdése szerinti távollétes eljárásra tett indítványt.

4. Kapcsolódó jogszabályi háttér

Az elkövetéskor és elbíráláskor hatályban lévő, Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 532⁵ § (1)⁶ bekezdése kimondja, ha a terhelt külföldön tartózkodik, és kiadatásának vagy az európai elfogatóparancs alapján történő átadásának nincs helye, illetve kiadatását vagy az európai elfogatóparancs alapján történő átadását megtagadták, és a büntetőeljárás átadására sem került sor, az ügyész a vádiratban indítványozhatja, hogy a tárgyalást a vádlott távollétében tartsák meg. A Be. alapján, a külföldön ismert helyen tartózkodó terhelttel szembeni eljárásra a távollévő terhelt elleni eljárás szabályait kell alkalmazni. Ennek kapcsán azonban az Alkotmánybíróság 166/2011. (XII. 20.) AB határozata azt rögzíti, hogy a tisztességes eljárás követelményének megfelelően a külföldön ismert helyen tartózkodó terhelt esetében is előírás a hatóságok számára, hogy minden intézkedést tegyenek meg a terhelt felkutatására. Ennek megfelelően meg kell kísérelni a nemzetközi jogsegély intézményeinek, a kiadatásnak, a büntetőeljárás átadásának, illetve az elfogatóparancs kibocsátásának az alkalmazását, és csak abban az esetben lehetett a terhelt távollétében lefolytatni az eljárást, ha ezek az intézkedések nem vezettek eredményre. A Be. fenti szakaszának 2017. január 1-től hatályba lépett módosítása (Be. 532. § (1) bekezdés) értelmében ha a terhelt külföldön ismert helyen tartózkodik, és külföldön fogvatartásban van, az ügyész a vádiratban indítványozhatja, hogy a tárgyalást a terhelt távollétében tartsák meg.

A fenti törvényhelyek értelmezése kapcsán az látható, – a most hatályos szabályozás által a terhelt külföldi fogvatartását konkrétan már megjelölve, – hogy a törvény lehetőséget biztosít az ügyésznek arra, hogy indítványozza a tárgyalás terhelt távollétében történő megtartását. Mind a konkrét ügyben korábban alkalmazandó, mind pedig az azóta módosított törvényhely alapján megállapítható, a törvény megengedi, hogy az ügyész ilyen indítványt tegyen, azaz adott esetben ettől függhet a terhelt azon joga, hogy a tárgyaláson megjelenjen. Természetesen ki kell emelni, hogy ezen ügyészi indítvány a perbíróságot nem köti, azonban azzal, hogy a törvény lehetővé teszi a közvetlenség elvének korlátozását, mely önmagában abszolút eljárási szabálysértést nem jelent, az időszerűség megtartása érdekében a könnyebb és nyilvánvalóan egyszerűbb irányba, a közvetlenség elvének korlátozása felé viheti az egész eljárást. Mint látható, a terhelt távollétében lefolytatott eljárás mind a hatályos büntetőeljárási törvénynek, mind az időszerűségi elveknek megfelel, azonban a nemzetközi jogszabályoknak történő megfelelése kétséges. Főként azon további szabályozás ismeretében, hogy a fogvatartásban lévő terhelt részére történő kézbesítés kapcsán az általánostól eltérő, külön szabályok alkalmazandók. Ennek értelmében a fogvatartásban lévő terheltnek minden hivatalos iratot meg kell küldeni, azonban nem közvetlenül.⁸ A kézbesítendő iratot kézbesítési íven és átirattal az IM Nemzetközi Jogi Főosztálynak kell magyar nyelven⁹ megküldeni, amely intézkedik a kézbesítésről. Ily módon a fogva lévő terhelt tudomást szerez a büntetőeljárás tárgyáról, és értesítés kapcsán az összes tárgyalási határnapról – mely értesítés esetleges szabályszerűtlensége a tárgyalás megtartásának akadálya lesz – amennyiben jelen kíván lenni a tárgyaláson, ezen joga miként áll szemben a fenti ügyészi jogosultsággal. Továbbmenve, álláspontom szerint a fent hivatkozott távollétes eljárás szabályai csak végső, ultima ratio eszközként alkalmazandók, mivel az alábbi határozatokban megfogalmazott elvekkel ellentétesek és nem felelnek meg a jogbiztonság

követelményének:

A TANÁCS 2009. november 30-i 2009/948/IB számú, a joghatóság gyakorlásával kapcsolatos, büntetőeljárások során felmerülő összeütközések megelőzéséről és rendezéséről szóló KERETHATÁROZAT¹⁰ előírja, hogy e kerethatározatban meghatározott intézkedéseknek az olyan helyzetek megelőzésére kell irányulniuk, amikor ugyanazon személlyel szemben ugyanazon cselekmények miatt különböző tagállamokban vannak folyamatban párhuzamosan büntetőeljárások, ami végül azoknak az eljárásoknak két vagy több tagállamban történő jogerős lezárásához vezethet. Ezért meg kell akadályozni az 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény¹¹ 54. cikkében meghatározott és az Európai Közösségek Bírósága által értelmezett *ne bis in idem* elv megsértését. Az ellen a személy ellen, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani, amennyiben elítélés esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélet meghozatalának helye szerinti Szerződő Fél jogszabályainak értelmében azt többé nem lehet végrehajtani. Tehát a *ne bis in idem* elve a kétszeres értékelés és kétszeres eljárás alá vonás tilalmát rögzíti. A kétszeres eljárás és értékelés tilalma kiterjed az Európai Unió jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés alapján jogerősen elítélt vagy akár felmentett személyekre függetlenül attól, hogy Magyarországon vagy más államban hozták meg az ítéletet. A *ne bis in idem* elve beemelésre került az Alaptörvénybe, melynek XXVIII. cikk (6) bekezdése kimondja, hogy a jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítélt el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

Ezen elv szerint tehát, ha egy tagállam illetékes hatósága ésszerű okok alapján feltételezi, hogy ugyanazon személlyel szemben ugyanazon cselekmények miatt párhuzamosan folyik büntetőeljárás egy másik tagállamban, amely azoknak az eljárásoknak két vagy több tagállamban történő jogerős lezárásához vezethet, fel kell vennie a kapcsolatot a másik tagállam illetékes hatóságával. Felmerülhet akként, hogy maga a terhelt szolgáltat adatokat a másik tagállamban folyó büntetőeljárásról, származhat másik tagállam illetékes hatóságától származó, kölcsönös jogsegély kérelem párhuzamos büntetőeljárások esetleges fennállásának lehetőségére utalás alapján, vagy ha rendőri hatóság erre vonatkozóan tájékoztatást ad. A kerethatározat legfőbb célja éppen a szükségtelen és esetlegesen a *ne bis in idem* elv megsértését eredményező párhuzamos büntetőeljárások megelőzése, alkalmazása azonban nem vezethet a joghatóság gyakorlásával kapcsolatos összeütközéshez ott, ahol az egyébként nem következne be.

A fenti kerethatározat vizsgálata során azonnal felmerül a kérdés, amennyiben a vádirat azt tartalmazza, a magyar hatóság előtti büntetőügy terheltje más tagállam területén, kényszerintézkedés hatálya alatt áll, az ügyésznek, illetve a bíróságnak e körben milyen tartalmú megkereséseket kell kiadnia és milyen okiratokat kell beszereznie annak érdekében, hogy a másik államban párhuzamosan folyó büntetőeljárás tárgyát képező és

a saját büntetőeljárásának vádirati tényállását képező cselekményeket összehasonlíthassa. Álláspontom szerint a távollétes eljárás semmilyen garanciát nem jelent arra, hogy a fenti kerethatározat által megfogalmazott *ne bis idem* elve ne sérüljön.

A következő e témában figyelmet érdemlő kerethatározat a TANÁCS 2009. február 26-i 2009/299/IB számú² a 2002/584/IB, a 2005/214/IB, a 2006/783/IB, a 2008/909/IB és a 2008/947/IB kerethatározat módosításáról, a személyek eljárási jogainak megerősítése, valamint a kölcsönös elismerés elvének az érintett személy megjelenése nélkül lefolytatott eljárásokat követően hozott határozatokra való alkalmazásának előmozdítása tekintetében.

A fenti kerethatározatok is egyértelműen azt célozzák, hogy a vádlott jogosult eldönteni, lemond-e a tárgyaláson történő részvétel jogáról. Határozott álláspontom az, hogy amennyiben a vádlott külföldön, bármilyen okból fogvatartásban van, a bíróságnak a tárgyalási forma eldöntése előtt be kell szerezni a másik tagállam hatóságának megkeresése útján a fogvatartásra vonatkozó adatokat, annak lehetséges tartamára vonatkozó nyilatkozatot, valamint a párhuzamosan folyó büntetőeljárásban releváns adatokat, így az eljárás szakaszától függően a feljelentést, a vádiratot esetlegesen az elsőfokú határozatot. Különösen fontos lehet ez abban az esetben, ha a vádlottal szemben meghozott ügydöntő határozat jogerőre emelkedett, vagy esetleges fellebbezés folytán a másodfokú elbírálása rövidesen megtörténik. Ilyen esetben ugyanis a másik tagállamban folyó büntetőeljárás jogerős befejezését követően a végrehajtás átadása várható, így a vádlott – amennyiben az eljárás a vége felé közeledik – már a hazai büntetés-végrehajtási intézetben tölti büntetését, így a büntetés-végrehajtás útján történő idézésének nincs akadálya. Amennyiben azonban a vádlottal szemben a másik tagállamban folyó büntetőeljárás befejezésének időpontja még nem látható előre, célszerű a bíróság rendelkezésére álló és a jogsegélyegyezményekben foglalt intézkedések és megkeresése útján biztosítani a vádlott tárgyalási jelenlétét.

Abban az esetben tehát, amikor a terhelt végrehajtás céljából történő átadása a másik tagállamban folyó eljárás miatt még nem lehetséges, a büntetőeljárás egyszerűsítése kapcsán az eljárási törvény a Be. 279. § (3) bekezdésé³ alkalmazásával – a vádlott jogainak saját akaratából történő jogszerű korlátozásával egy másik típusú távollétes eljárás lehetőségét teremti meg. Ezen jogszabályhely kimondja, hogy a vádlottat az idézéssel egyidejűleg a bíróság tájékoztathatja arról, hogy a tárgyalás a távollétében megtartható, és vele szemben az eljárás befejezhető, ha előzetesen bejelenti, hogy a tárgyaláson nem kíván részt venni. (4)¹⁴ Ha a bíróság felhívása alapján a vádlott előzetesen bejelenti, hogy a tárgyaláson nem kíván részt venni, és nincs védője, a bíróság a részére védőt rendel ki, és a védőt a kitűzött határnapra idézi. A Kúria Bfv. III. 1.602/2014. számú határozatában rámutat arra, hogy a vádlott részéről annak az egyébként megengedett bejelentése, miszerint a tárgyaláson nem kíván részt venni, kizárólag a megkezdett tárgyalás esetén vonja maga után azt a következményt, hogy az elnapolt tárgyalás(ok)ra újólag megidézni nem szükséges, és az a részvétele nélkül is szabályszerűen megtartható.

Véleményem szerint a bíróság a vádlottat olyan esetben tájékoztatja a távollétes tárgyalás lehetőségéről, ha úgy látja, a tárgyaláson történő részvétele valamely körülmény – például beismerő vallomása, vagy az ügy egyszerű ténybeli és jogi megítélése – miatt nem

szükséges. Megjegyzendő, hogy ezen tájékoztatást a törvény szintén csak lehetőségként szabályozza, az eljáró bíróság döntéseként meghagyva, milyen esetekben látja ezt célszerűnek. Nyilvánvaló, hogy egy bűnösségét tagadó, esetleg több vádlottas, bonyolultabb bizonyítást igénylő büntetőügyben ezen eljárás szintén nem felel meg a tisztességes eljárás követelményének. Jelen büntetőügyben a bíróság úgy foglalt tehát állást, hogy a távollétes eljárás szabályait nem alkalmazza. A bűnösségét mindvégig tagadó terhelnél szükséges a beszerzett bizonyítékok, különösen a titkos információgyűjtés keretében beszerzett híváslisták tárgyaláson történő elé tárása, és az erre vonatkozó nyilatkozatai, észrevételei beszerzése a megalapozott tényállás megállapítása érdekében, mely csak a személyes jelenlétével volt biztosítható.

5. A bíróság rendelkezésére álló és a vádlott jelenlétét biztosító további rendelkezések vizsgálata

Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény 29. §-a értelmében¹⁵ a tagállami igazságügyi hatóság kérelemre hozzájárulhat a terhelt ideiglenes átadásához, melyet megállapodásban rögzít. Eszerint tehát a keresett személyt a tagállami igazságügyi hatóság ideiglenesen átadhatja, azonban csak a magyar igazságügyi hatóság és a tagállami igazságügyi hatóság írásban kötött közös megállapodásában meghatározott feltételek (pl. fogvatartása biztosítása, a keresett személy visszaszállításának időpontja stb.) alapján.

Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről 2000. május 29-én kelt egyezmény és az egyezmény 2001. október 16-án kelt kiegészítő jegyzőkönyve kihirdetéséről szóló 2005. évi CXVI. törvényben¹⁶ a 10. cikkben rögzíti a videokonferencia útján történő kihallgatás szabályait. Az egyezmény elsősorban valamely tagállam területén tartózkodó személy tanúként vagy szakértőként történő kihallgatásáról rendelkezik, azonban a vádlott kihallgatására is alkalmazható. Szigorú feltétele azonban az, hogy a vádlott az ilyen formán megtartott tárgyaláshoz hozzájáruljon. A hivatkozott ügyben ez adott volt, azonban álláspontom szerint, amennyiben ehhez a vádlott nem járul hozzá, úgy a korábbi gondolatmenetből levezethetően a távollétében történő eljárás ilyen esetben alappal már nem kifogásolható, így ezen eljárási formának ekkor már helye van.

Utalok a már hivatkozott TANÁCS 2009. február 26-i 2009/299/IB számú kerethatározatára,¹⁷ mely kimondja, hogy valamely határozat elismerése és végrehajtása, amelyet olyan tárgyalást követően hoztak, amelyen az érintett személy nem volt személyesen jelen, nem tagadható meg, amennyiben a kitűzött tárgyalás az érintett személy előtt ismert, és őt a tárgyalás során olyan jogi képviselő védte, akit ő erre meghatalmazott, biztosítva azt, hogy gyakorlati és tényleges jogi segítségnyújtásról van szó. Ezzel kapcsolatban nincs jelentősége annak, hogy a jogi képviselőt az érintett személy választotta, hatalmazta meg és fizette, vagy pedig az állam rendelte ki és fizette, feltéve, hogy az érintett személy kifejezetten úgy határozott, hogy a tárgyaláson történő személyes megjelenés helyett jogi képviselővel képviselteti magát. A jogi képviselő kijelölése és a kapcsolódó kérdések a nemzeti jog hatálya alá tartoznak. Itt kell figyelembe venni az érintett személyek jelen esetben fellebbezéshez való jogát, valamint

azt is, hogy a büntetőeljárás szabályai szerint a vádlott részére indokolt ítéletet kell kézbesíteni. Ugyanígy kell eljárni a korábban felhívott Be. 279. §. (3) bekezdésben foglalt vádlott által kérelmezett távolmaradás esetén is.

A videokonferencia útján történő kihallgatás lefolytatására irányuló megkeresésnek tartalmaznia kell azt az okot is, amely miatt nem célszerű a vádlott megjelenése, valamint az igazságügyi hatóság megnevezését és a kihallgatást vagy meghallgatást végző személyek nevét. A megkeresett tagállam igazságügyi hatósága egy képviselőjének jelen kell lennie a kihallgatás során, azonban e körben csak a terhelt személyazonosságának megállapításáért felel. Érdemben tehát a kihallgatás, valamint a tárgyalások természetesen a megkereső állam belső joga szerint folynak. A videokapcsolat létesítésének költségeit, a videokapcsolatnak a megkeresett tagállamban történő fenntartásának költségeit, valamint a tolmácsok díjazásának költségeit a megkereső tagállam megtéríti a megkeresett tagállamnak, kivéve, ha a megkeresett tagállam ezek egészének vagy egy részének a megtérítéséről lemond. Ilyen esetben a videokonferencia alkalmazására és a videokonferencia lefolytatásának módjára vonatkozó határozatot az érintett tagállamok közötti megállapodás függvényében, a nemzeti jogukban és a vonatkozó nemzetközi jogi okmányokban, többek között az 1950. évi, az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményben előírt rendelkezéseknek megfelelően kell meghozni.

A jogintézmény belső, hazai jogi tartalmát a Be. 244/A. §-a¹⁸ tölti ki, mely a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról rendelkezik. Ennek iránya a jogsegélyegyezmény által meghatározott céloktól eltérő, elsősorban tanúvédelem szempontjából határozható meg, azonban a két intézmény egységes abban, hogy a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja. A zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatást a tanács elnöke indokolt végzéssel rendeli el, mely ellen fellebbezéssel élni nem lehet, az az ügydöntő határozatban sérelmezhető. A hatályos büntetőeljárás törvény szerint e végzést legalább öt nappal a tárgyalás határnapja előtt közölni kell az ügyésszel, a vádlottal, a védővel, és ha a kihallgatandó személy fogva van, a fogva tartást végrehajtó intézettel.

A zárt célú távközlő hálózat fogalmi meghatározását az 1/2006. számú OIT szabályzat¹⁹ adja meg, a 2. § 1. pontja. Ennek értelmében a zárt célú távközlő hálózat olyan, a bírósági tárgyalóteremben lévő kép- és hangfelvevő, valamint a továbbító mobil alrendszerrel összekötött rendszer, amely vezérlőrendszere révén alkalmas a különböző tárgyalási helyszínek közötti távmeghallgatás lebonyolítására, kép- és hangfelvétel készítésére, digitális rögzítésére, továbbítására és elsősorban a bíróságokon elhelyezett back-office alrendszer segítségével a naplózást és a hozzáférhetetlenséget biztosító tárolására. Az Országos Bírósági Hivatal tulajdonában lévő rendszerek használata esetén a tanács elnöke dönt a zártcélú távközlő hálózat alkalmazásáról, úgy a szolgálati út betartásával jelzi az igényt az OIT Hivatalánál, amely tájékoztatja az igény teljesíthetőségéről és a várható költségekről. Ezt követően a bíróságnak nyilatkoznia kell, hogy a közölt feltételek mellett fenntartja-e a kérelmét, és csak ezt követően születhet végleges bírói döntés az alkalmazásról.

22/2003. (VI. 25.) IM rendelet²⁰ a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő

megtartásáról a kihallgatást elrendelő vagy a közvetítéshez szükséges eszközökkel és berendezésekkel rendelkező bíróság, illetőleg a tanú vagy a terhelt fogva tartását végrehajtó szerv külön helyiséget biztosít a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatáshoz.

A zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás olyan költség- és időkímélő megoldás, amely – a tárgyalási garanciák megtartása mellett megfelel a tisztességes eljárás valamennyi követelményének.

6. Konklúzió

A jogsegélyegyezmény keretében, az osztrák tagállammal kötött megállapodás kapcsán videokonferencia útján megtartott tárgyalás az azóta már jogerősen lezárult büntetőügyben álláspontom szerint mind az időszerűség, mind a közvetlenség elvének, ezen túlmenően a tisztességes eljárás követelményeinek is megfelelt. A külföldön, fogvatartásban lévő vádlott a tárgyalásokon tehát a kamera és a kivetítő segítségével „jelen volt”, valamennyi büntetőeljárásban megengedett jogát gyakorolhatta. Az ilyen típusú eljárásokban elsődlegesen a terhelt személyes jelenlétét kell biztosítani, melytől csak akkor lehet eltekinteni, ha ezen jogáról akár kifejezett nyilatkozatával, akár mulasztása révén lemond. Ezzel azt igyekeztem bemutatni, hogy az eljáró bíróságoknak a hazai és nemzetközi jogi szabályozás és az alapjogok figyelembe vételével a tárgyalás formájának megválasztása révén az eljárási kérdésekben is alapos felkészülés és az ügy egyedi sajátosságainak vizsgálata után kell döntéseket hoznia.

7 .Az ésszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog érvényesülése kóros elmeállapotú vádlott esetén

---

A másik vizsgálandó kérdéskör, személyben rejlő, a büntetőeljárás során előtérbe kerülő ok, azaz a büntethetőséget kizáró ok egyike.²¹ A kóros elmeállapot a beszámítási képességet akkor zárja ki, ha meghatározott pszichikai hatása van, a cselekmény következményeinek felismerése, illetve az ennek megfelelő cselekvésre képtelenség abban az esetben, ha kóros elmeállapot következménye. Orvosi ismérve az adott típusú fiziológiai rendellenesség, melyet a hatályos Btk. már konkrétan nem nevesít, a szakértő ezen ok fennállását vizsgálja. A jogi pedig, hogy az elkövető nem tud számot adni cselekményéről, hogy a felismeréshez viszonyítva akaratának megfelelő magatartást tanúsítson. A beszámítást kizáró tényezőket be kell bizonyítani. A hatályos Btk. a korábbi, 1978. évi IV. törvény szabályozásától eltérően a kóros elmeállapotra vonatkozó fiziológiai rendellenességek felsorolását megszüntette. A jelenlegi szabályozással végre rendeződött az a korábbi anomália, mely az igazságügyi pszichiátria kritikai céltáblája volt. Határozott álláspontjuk szerint a kóros elmeállapot törvényi felsorolása ugyanis nem volt – nem is lehetett – teljes, és nem felelt meg a pszichológusok és pszichiáterek által használt terminológiának sem.

8. Ténykérdés, avagy a megalapozott tényállás alapja

A büntetőeljárásban a ténykérdések tisztázása az elsőfokú bíróság, mint ténybíróság által bizonyítás útján történik. E vonatkozásban el kell különíteni a ténykérdést a jogkérdéstől.

A ténykérdés anyagi jogi relevancia, annak megállapítása, hogy ki, mit, hogyan követett el. Jogkérdés pedig a bűnösség, minősítés, joghátrány, eljárási szabályok megtartása, azaz a büntetőjogi főkérdések. A bűnösség eldöntése tehát jogkérdés,²² melyhez a ténykérdések tisztázásán keresztül vezet az út. Be kell látnunk, a tény- és jogkérdés tisztázásának az ügydöntő határozat elleni fellebbezést követően a másodfokú, harmadfokú, sőt, a felülvizsgálati eljárásban is fontos szerepe van. A tényálláshoz kötöttség kapcsán²³ a felsőbb bíróság reformatórius jogkörével élve a megtámadott határozatot megváltoztatja, vagy új határozatot hoz. Ez esetben ezen jogkör jogkérdéseket érint, azaz a tényállás érintése nélkül a minősítés vagy a joghátrány tekintetében határoz eltérően. Míg, ha a tényállás megalapozatlan, kasszációs jogkörével²⁴ élve a határozatot hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasítja. Mint a fentiekben látható, a jogkérdés, ténykérdés értelmezése²⁵ – legalábbis a definíció szintjén – álláspontom szerint rendezettnek tűnhet. Ily módon tehát a ténykérdések a jogkérdések viszonylatában léteznek. Ennek nyomán a szakértői vélemény, mint bizonyítási eszköz és az ügyben rendelkezésre álló további bizonyítási eszközök egybevetésével a bíróság jogkérdésben, azaz a bűnösség kérdésében dönt.²⁶

A bizonyítékok értékelésének szabadsága a büntetőeljárásban alapvető jellemző, azonban – jelen esetben a beszámítási képesség vizsgálata pont ilyen – a büntetőeljárás törvény elrendelheti bizonyítási eszközök, szakértői vélemény beszerzését. A kóros elmeállapot fennállása tehát szakkérdés, a büntetőeljárásban igazságügyi elmeorvos-szakértőt kell kirendelni. A hatályos büntetőeljárás törvényünk alapján a szakértő alkalmazása kötelező, ha a bizonyítandó tény, illetőleg az eldöntendő kérdés személy kóros elmeállapota. Ilyen esetben két szakértőt kell kirendelni. A büntetőeljárás során eljáró hatóságok nem rendelkeznek a szakkérdés megválaszolásához szükséges tudományos ismeretekkel. Követve a jogkérdésre vonatkozó definíció logikáját, a szakkérdés nem más, mint valamely viszonynak szakmai megítélése, ellentétben a szakmai ténykérdéssel, mely a megítélés tárgyát képező szakmai ténynek, tényállásnak megállapítására vonatkozik. A jogkérdés, szakkérdés határvonala rugalmas, de egyben áthatolhatatlan is. Az egyes ügyek sajátosságai döntenek el, hogy hol húzódik a határvonal, melyen nincs átjárása sem kirendelőnek, sem szakértőnek.²⁷ A szakmai és jogi tények, ténykérdések, illetve a hozzájuk rendelt sémák kötöttségéből adódóan igazságügyi szakértő – kirendelő formális vétő joga mellett – lényegében kizárólagos hatáskört kap az eljárás egy jelentős szakaszára. A büntetőeljárás bizonyítási rendszerében azonban a szakértői vélemény nem abszolút, a bíróságot feltétlenül kötő bizonyíték, ennek ellenére a bíróság azt figyelmen kívül nem hagyhatja. Tárgyalásra történő idézés, meghallgatás, eredménytelensége esetén új szakértő kirendelése alapvető, a megalapozott tényállás megállapításához tartozó követelmény. Kiemelendő azonban, hogy a szakértői vélemény a bizonyítékok egyenlőségének hangsúlyozása mellett mégiscsak a különös szakértelmet igénylő kérdés eldöntése miatt a terhelti beismerő vallomás mellett a „bizonyítékok királynője”, mivel hiába mérlegeli a bíró a rendelkezésre álló további bizonyítékokkal, annak elmaradása vagy megalapozatlan volta, további megalapozatlan tényálláshoz vezet. Ilyen esetben, különösen a kóros elmeállapot vizsgálata körében kiemelten fontos bizonyítékként kezelendő. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a büntetőeljárás során a szakvélemény

megállapításait senki sem vitatja, és az eljárás irataival ellentétes adatot, tényt nem tartalmaz, a bíró a tárgyaláson szerzett saját tapasztalatai alapján a szakértői vélemény megállapításait semmiképpen sem hagyhatja figyelmen kívül.

9. Kóros elmeállapot, mint a bizonyítás fő iránya

Az Alkotmánybíróság 723/B/1991. AB határozata az elmeállapot megfigyelése kapcsán, a beszámítási képesség tárgyában mind az anyagi, mind pedig az eljárásjogra vonatkozó, általános megállapításokat rögzít. Így kimondja, hogy mivel valamennyi modern büntetőjogi rendszernek alaptétele a bűnfelelősség elve, a tárgyi történet mellett vizsgálni kell a tettes viszonyát magatartásához és annak eredményéhez. Ily módon a bűnösség megállapításának előfeltétele az elkövető beszámítási képessége, a bűncselekmény büntetőjogi értelemben vett alanya csak beszámítási képességgel rendelkező személy lehet. A beszámítási képesség hiánya egyúttal a bűnösség hiányát is maga után vonja, ha azonban a beszámítási képesség legalább korlátozott mértékben fennáll, úgy az elkövető alanya lehet a bűncselekménynek és a bűnössége is vizsgálható. A beszámítási képesség korlátozottsága a büntetés kiszabás körében bír jelentőséggel. A beszámítási képességnek és a bűnösségnek tehát alapvető szerepe van a büntetőeljárás szempontjából. A beszámítási képesség, illetve az azt kizáró vagy korlátozó kóros elmeállapot olyan esetben, amikor erre adatok merülnek fel, a büntetőeljárás és ezen belül a bizonyítás központi kérdésévé kell, hogy váljon. Ennek tisztázása a büntetőeljárás jelenlegi rendszerében sem a bűncselekmény súlyától, sem a várható büntetés mértékétől, sem pedig a terhelt, illetve védője szándékától nem tehető függővé. A hivatalból való eljárás és a tényállás felderítésének kötelezettsége szerint a hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelelően állapítsák meg, a terhelt és mentő, valamint a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket egyaránt figyelembe vegyék. A klinikai tünetek megítélése ténykérdés, melyet a bíróság ténybeli következtetés útján is megállapíthat.²⁸ Az ok meglétét szakértőnek kell megállapítani, annak hatását illetően a bíróság illetékes. Ebből következően az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás alapján a másodfokú bíróság eltérő következtetésre juthat a beszámíthatóság tekintetében. Amennyiben tehát kétség támad a beszámítási képességgel kapcsolatban, azt az elkövető javára kell értékelni.

10. Az eljárás elhúzódásának lehetséges okai

A bíróságnak állást kell foglalnia abban a kérdésben, hogy a magatartás az elkövető büntethetősége esetén milyen bűncselekmény tényállását valósítja meg, magatartása szándékos, avagy gondatlan, és milyen az eredményhez való viszonya. Amennyiben a büntethetőség kizárt, az eljárást a bíróságnak akkor is le kell folytatni, de a bíróság felmentő ítéletet hoz, illetve amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak, kényszergyógykezelés intézkedést alkalmaz. A korlátozott beszámítási képességű elkövető büntethető, azonban büntetése korlátlanul enyhíthető.²⁹ Az eljárás elhúzódásához vezető okok közt említhető a szakértői bizonyítás kapcsán, hogy a nagyfokú leterheltségre tekintettel a szakvélemény elkészítésére nyitva álló határidők betartása az esetek többségében nem várható el, rendszeresnek tekinthető a határidők

meghosszabbítása. Ha a szakértői vélemény vagy fent említett része bármely fél számára aggályos, további bizonyításnak is helye van, így másik szakértő kirendelése sem kizárt. Különösen fontos ez a kóros elmeállapot fennállása körében, mivel a beszámítási képesség kizártsága büntethetőségi akadályt eredményez. Kérdésként merül fel azonban, miként számít az időmúlás azon terheltek esetében, akik az eljárás későbbi szakaszában, vagy éppen a bizonyítási eljárás befejezése előtt ügyészi indítvány hiányában, az eljárás további elhúzódása céljából terjesztik elő indítványukat szakértő kirendelésére, beszámítási képességük vizsgálatára. Ezen, természetesen orvosi iratokkal megalapozott indítvány alapján a bíróságnak kötelessége-e a szakértő kirendelése. E körben egyrészt kimondásra került, hogy más jogági jogintézmények, amelyek az elmealkodás valamely defektusához kötődnek, a büntetőjogi felelősséget illetően nem bírnak relevanciával, így a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezés nem jelenti a büntetőjogi felelősségre vonhatóságot kizáró kóros elmeállapot fennállását. Másrészt a Be. 75. §. (1) bekezdése kimondja, a bizonyítás során a bíróságnak a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie. A bíróság hivatalból nem köteles a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök beszerzésére és felkutatására ügyészi indítvány hiányában. A Kúria kifejezetten rögzíti, hogy a hivatkozott szabály nem azt jelenti, hogy a bíróság a vádló indítványa hiányában terhelő bizonyítékot nem szerezhethet be, illetve bizonyítékot nem vizsgálhat meg, hanem csupán azt, hogy erre nem köteles. Ez nem zárja ki, hogy hivatalból a bíróság elrendelje az eljárási cselekmények elvégzését, a bizonyítás kiegészítését terhelő bizonyítékok vonatkozásában is.

A büntetőeljárásban a közvetlenség elve a tisztességes eljáráshoz való jog részeként deklarált. A büntetőeljárás törvény azonban kimondja, hogy a tárgyalás a vádlott távollétében megtartható, ha az eljárás tárgya a vádlott kényszergyógykezelésének elrendelése, és az állapota miatt a tárgyaláson nem jelenhet meg, illetőleg a jogainak gyakorlására képtelen (Be. 281. §. (4) bekezdés). Ezzel összefüggésben, amennyiben a terhelt állapota ugyan lehetővé tenné a tárgyaláson történő megjelenését, de a tárgyaláson nem jelenik meg, a bíróság távollétében felmentheti (Be. 281. §. (4) bekezdés). A törvény a javára szóló, felmentő rendelkezés esetére tehát a védelemhez való jog kötelező biztosítása mellett a vádlott személyes jelenlétét nem követeli meg, mely az alapjogokkal összhangban áll.

11. Záró gondolatok:

Összefoglalásként megállapítható, hogy a bíróság a vádlott javára szolgáló bizonyítékot köteles beszerezni, a büntethetőséget kizáró ok fennállása kapcsán bizonyítást lefolytatni és annak jogkövetkezményeit alkalmazni. Miután az eljárás során erre vonatkozó adat merül fel, a kóros elmeállapot vizsgálata a bizonyítási eljárás központi kérdésévé válik. A büntetőeljárás törvény garanciális szabályként írja elő, hogy az eljárásban védő részvétele kötelező. A szakértői véleményben foglaltakat a bíróság a rendelkezésre álló bizonyítékokkal együtt értékeli. Amennyiben megállapítja, hogy a vádlott kóros elmeállapotú, az ellene emelt vád alól felmenti. A törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén elrendeli a vádlott kényszergyógykezelését. Nyilvánvaló, hogy ezen további bizonyítás az eljárás elhúzódását eredményezi, mely időmúlást, határozott álláspontom szerint – amennyiben kétséget kizáróan megállapíthatóan a beszámítási képessége mégis fennáll-, a vádlott javára kell értékelni. Ettől eltérően, amennyiben a

bíróság a vádlott szakértő kirendelésére vonatkozó indítványát az ügy körülményeire is figyelemmel az eljárás szükségtelen elhúzására irányulónak értékeli, az időmúlást a vádlott javára nem köteles értékelni.

Igyekeztem két, egymástól gyökeresen eltérő büntetőeljárás tárgyú problémát felvetni, és szemléltetni, milyen komplex módon kell egy eljárás egészen végighaladva a végső döntésnek összeállnia. A büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről szóló, a Kúria 56. számú BK véleménye a büntetést befolyásoló tárgyi körülmények körében enyhítő körülményként értékelendőnek tekinti, ha a bűncselekmény elkövetésétől hosszabb idő telt el. Ezen körülmény mikénti értékeléséről a kialakult gyakorlatra figyelemmel a bíróság ítéletében köteles számot adni. Ez álláspontom szerint összhangban áll az EJEB és az Alkotmánybíróság gyakorlatával, valamint az Alaptörvényben foglalt tisztességes eljárás szabályaival egyaránt, hiszen ezen esetben a bíróság a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázása érdekében szükséges bizonyítást lefolytatta. Amennyiben tehát a vád ésszerű időn belüli elbírálására irányuló törekvés az eljárás során mindvégig jelen van, állítható, hogy a bíróság annak ellenére, hogy az eljárás időtartama mindkét, általam bemutatott esetben jelentősen hosszabbodik, a fenti alkotmányos követelményeknek mégis eleget tett.

1 Dr. Kardos Dóra: Az időszerűség és közvetlenség elvének biztosítása a tagállamokban párhuzamosan folyó büntetőeljárások kapcsán, Szegedi Tudományegyetem Doktori Iskola „Jog határok nélkül” konferenciakötet, 2017. megjelenés alatt

2 Hatályba lépés: 2012. január 1.

3 Kihirdetve: 1993. IV. 7.

4 Lásd Dr. Juhász Imre, Dr. Szívós Mária, Dr. Balsai István, Dr. Dienes-Oehm Egon, Dr. Stumpf István alkotmánybíró különvéleménye.

http://www.alkotmanybirosag.hu/letoltesek/abk_2017_04_alairt.pdf (2018. 04. 02.)

5 Megállapította: 2011. évi LXXXIX. törvény 21. §. Hatályos: 2011. VII. 13-tól. Lásd: 2011. évi LXXXIX. törvény 27. § (2).

6 Megállapította: 2011. évi CCI. törvény 167. § (13). Hatályos: 2012. I. 1-től.

7 Megállapította: 2016. évi CIII. törvény 50. §. Hatályos: 2017. I. 1-től.

8 Eube.törvény 48. §. (3) bekezdés c, pontjának helyes értelmezése alapján

9 8002/2008.IRM Tájékoztató 23-24. pontja

10 Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2009. december 15-i, L 328. számában (42. o.), hatályos 2009. december 15-től.

11 HL L 239., 2000.9.22. 19. o.

12 Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2009. március 27-i, L 81. számában. 24. o.

13 Megállapította: 2010. évi CLXXXIII. törvény 148. § (1). Hatályos: 2011. III. 1-től. Lásd: 2010. évi CLXXXIII. törvény 179. §.

14 Megállapította: 2011. évi CL. törvény 61. §. Hatályos: 2012. I. 1-től.

15 Kihirdetve 2012. XI. 30.

16 Kihirdetve: 2005. X. 28.

17 Bevezető rendelkezések (10)–(11)

18 Beiktatta: 2002. évi I. törvény 146. §. Hatályos: 2003. VII. 1-től.

19 Hatályos 2006. január 15-től

20 Hatályos 2003. július 1-től

21 Dr. Kardos Dóra: Büntetés kiszabás elvei– avagy az ésszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog érvényesülése kóros elmeállapotú vádlott esetén, *Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet*, 70–80.

22 Finszter Géza: Az erős felindulás az ijedtség vagy menthető felindulás jogi kategóriáinak értékelhetősége. A kóros elmeállapot szakértői és jogi kérdései. I. Beszámoló az OKRI és az Ügyészek Országos Egyesülete által 2004. szeptember 16-17 között szervezett konferenciáról, *Ügyészek Lapja* 5, 39–46.

23 Király Tibor: *A fellebbezés, a másodfokú bíróság eljárása*, Osiris Kiadó, 2003.

24 Kardos Sándor: A tényálláshoz kötöttség elvének egyes kérdései a másodfokú büntetőperben, *Büntetőjogi Szemle* 2014/2.

25 Háger Tamás: A megalapozatlanság kiküszöböléséhez vezető folyamat a másodfokú büntetőperben, *Jogelméleti Szemle*, 2013/2.

26 Hacker Ervin: *A magyar büntetőjog tankönyve – Általános rész*, Miskolc, Ludvig István Könyvnyomdája, 1936.

27 Bányai István: Szögesdrót vagy gumipók?, *Magyar Jog* 9, 2012, 557.

28 BH.2011. 215.

29 56/2007. BK vélemény